

Teresa Skóra

"Prawda Pisma Świętego", Juliusz
Stanisław Synowiec, Kraków 2001 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 73/2, 206-210

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Książka Méléze-Modrzejewskiego ukazuje dzieje Żydów w Egipcie przez pryzmat dokumentów i tekstów literackich. Nie rozwiązuje wszystkich zasygnalizowanych problemów, ale stara się ukazać ich różne aspekty. Jest ona szczególnie cenna dla polskiego czytelnika, ponieważ odwołuje się do wielu niepublikowanych papyrusów, ostrak i inskrypcji. Dlatego powinni się z nią zapoznać teologowie (a szczególnie bibliści), historycy oraz studenci, zajmujący się tą problematyką.

Wiele przedstawionych zagadnień wymaga dalszych badań, a także inspirowanie do podjęcia nowych poszukiwań, np. rola Septuaginty, rola świątyń żydowskich w diasporze oraz ich odniesienie do Świątyni Jerozolimskiej, prawa Ezdrasza a prawa w diasporze, przyczyny i konsekwencje powstania Żydów w 115 r., początki chrześcijaństwa w Egipcie, przyczyny rozejścia się chrześcijan i Żydów.

Andrzej Lang, Warszawa

Juliusz Stanisław SYNOWIEC OFMConv, *Prawda Pisma Świętego*, Bratni Zew, Kraków 2001, ss. 111.

„Księgi biblijne w sposób pewny, wierny i bez błędu uczą prawdy, jaka z woli Bożej miała być przez Pismo św. utrwalona dla naszego zbawienia” (*Dei Verbum* nr 11). W stwierdzeniu tym, będącym owocem II Soboru Watykańskiego, znalazł wyraz wypracowany w ostatnich czasach, dostosowany do współczesnej rzeczywistości, nowy sposób ujęcia starej nauki o prawdzie zawartej w Piśmie Świętym. Istniejące w tradycji żydowskiej i chrześcijańskiej przekonanie o boskim pochodzeniu ksiąg biblijnych i prawdziwości zawartego w nich orędzia nigdy nie uległo zmianie. Jednak w miarę upływu czasu, wraz ze zmianami mentalności, kultur i języka wypowiedzi kolejnych pokoleń ewolucji podlegały zarówno rozumienie samego pojęcia prawdy, jak i perspektywa patrzenia na nią w kontekście Pisma Świętego. Potrzeba transponowania myśli biblijnej na kategorie dostępne dzisiejszym czytelnikom jest ciągle aktualna.

Wychodząc naprzeciw potrzebom duszpasterskim i oczekiwaniom wiernych Papiaska Komisja Biblijna opracowała dokument zatytułowany *Interpretacja Biblii w Kościele*, którego oficjalne opublikowanie nastąpiło 18 listopada 1993 r. Na podstawie jego tekstu powstała znaczna liczba publikacji zawierających praktyczne wskazówki odnośnie do czytania Pisma Świętego. W ostatnich latach szczegółowego opracowania zagadnienia prawdy Objawienia w Piśmie Świętym podjął się ks. Paweł Leks, w trzeciej części (s. 169-271) swej obszernej i wyczerpującej monografii „*Słowo Twoje jest prawdą...*” (*J 17, 17*). *Charyzmat natchnienia biblijnego* (Katowice 1997).

Publikacja, która jest przedmiotem niniejszej recenzji, nie ma charakteru badawczo-naukowego, a raczej syntetyzująco-popularny. Jest to godna zauważenia pozycja z punktu widzenia popularyzacji Słowa Bożego wśród wiernych. Autor przybliży w przystępny sposób najważniejsze zasady, o których czytelnik powinien pamiętać sięgając po tekst Biblii.

Juliusz Stanisław Synowiec, ur. w 1934 r. w Dąbrowce k. Bochni, jest doktorem teologii oraz licencjatem nauk biblijnych, długoletnim wykładowcą Pisma Świętego. Opublikował dotychczas poważną liczbę książek oraz artykułów z dziedziny biblistyki. Swoje badania naukowe koncentruje głównie wokół zagadnień związanych z tematyką starotestamentową. To człowiek oddany pracy duszpasterskiej, ceniony i niestrudzony popularyzator wiedzy biblijnej. Jedną z ostatnich jego prac jest recenzowana książka.

Publikacja składa się z siedmiu części. Całość rozważań poprzedza *Wykaz skrótów* (s. 7-10) oraz *Wprowadzenie* (s. 11-21), w którym autor nakreśla główne wątki poruszanego zagadnienia. Przywołuje wypowiedzi myślicieli żydowskich i chrześcijańskich oraz stwierdzenia Urzędu Nauczycielskiego Kościoła dotyczące zagadnienia bezbłędności Pisma Świętego. Przytaczając fragmenty tekstów z Nowego jak i Starego Testamentu wskazuje na bogactwo treści w nich zawartych. Obszerniej ukazuje wyobrażenia starożytnych Izraelitów dotyczące budowy świata i stosunek do nich współczesnej wiedzy przyrodniczej. Posługując się przykładami, wyjaśnia fakt istnienia w Piśmie Świętym tekstów zawierających błędne w naszym ujęciu przekonania przyrodnicze, historyczne czy religijno-moralne. W końcu autor określa cel i zadania, jakie stawia swojej publikacji: uwzględniając dotychczasowy dorobek biblistyki pragnie przedstawić „w sposób zwięzły i możliwie przystępny, jakiej prawdy i w jaki sposób należy szukać w świętych pismach Starego i Nowego Przymierza” (s. 21).

Pozostając wierny wstępnym założeniom, ks. J. S. Synowiec pierwszą część swych rozważań zatytułował: *Izraelskie pojęcie prawdy* (s. 23-29). Autor wychodzi od kwestii zasadniczej dla właściwego zrozumienia orędzia Biblii. Mianowicie, od uświadomienia czytelnikom różnicy, jaka zachodzi w rozumieniu pojęcia prawdy w duchu filozofii greckiej a prawdy, która żyje w mentalności świata semickiego, który był naturalnym środowiskiem kształtowania się znacznej części ksiąg biblijnych. W pierwszym ujęciu, którego znamiona nosi myślenie wielu współczesnych chrześcijan, prawda jest pojęciem abstrakcyjnym, oderwanym od rzeczywistości poznawanej zmysłami. Dla Izraelitów natomiast przeciwnie, prawda implikowała konkret, praktykę, pewność, stałość oraz to, co zostało poddane próbie i okazało się niezawodne. W księgach biblijnych nie znajdujemy uporządkowanego systemu idei oderwanych, ale prawdę życiową, praktyczną (s. 24-25). Krótkiej analizie zostaje tu poddane także pojęcie Boga w Biblii, jako Osoby, w zależności od której pozostaje stworzony cały świat. Autor podważa zasadność doszukiwania się metafizycznych odniesień w biblijnym rozumieniu imienia

„Jahwe” (s. 27). Bóg bowiem Starego Testamentu to przede wszystkim Osoba, Pan dziejów i natury. Imię to wyrażało nie tyle istnienie samo w sobie, ile „istnienie dla”.

Tytuł rozdziału drugiego: *Religijny charakter prawdy w „Biblii”* (s. 31-42) nawiązuje do raczej już niekwestionowanego faktu istnienia rozbieżności między poglądami przyrodniczymi pisarzy biblijnych, a obecnymi wynikami badań naukowych. Autor wskazuje na błędne koncepcje ich tłumaczenia. Wszelkim poglądom, przypisującym natchnienie Pismu Świętemu w sposób wybiórczy, Kościół przeciwstawił się w wypowiedziach oficjalnego nauczania, które zostają tu w skrócie przytoczone. W drugiej części rozdziału zostaje podjęta kwestia historyczności przekazów biblijnych. Autor zarysowuje pewne kryteria, według których teksty biblijne, szczególnie nowotestamentalne, należy uznać za wiarygodne historycznie. Dobitnie podkreśla orzeczenie Vaticanum II, które wyraźnie wskazuje, iż nie należy w księgach biblijnych szukać wszelkiego rodzaju prawdy, lecz tę która potrzebna jest „dla naszego zbawienia”. Tekst natchniony powstał jako wynik spojrzenia Izraela na własne dzieje oczami wiary, z punktu widzenia działania w nich Pana natury i Pana historii. Według takich też kryteriów powinien on być dzisiaj rozpatrywany i interpretowany (s. 42).

Kontynuacją tej ostatniej myśli stanowią przemyślenia rozdziału trzeciego: *Prawda, którą trzeba odkryć* (s. 43-56). Według *Dei Verbum* (nr 12) właściwa ocena wypowiedzi pisarzy natchnionych zakłada ustalenie celu, jaki im przyświecał, podczas opracowywania orędzia biblijnego. Ustalenie go jest często sprawą łatwą, niekiedy jednak odkrycie prawdy, której uczy, wymaga poważnego wysiłku oraz dokładnej analizy treści, którą w sposób kompetentny mogą przeprowadzić jedynie osoby mające odpowiednie przygotowanie naukowe. Przykładem trudności interpretacyjnych jest omówiona obszerniej Księga Rut (s. 45-49). Odwołując się do tekstów paralelnych, ks. J. Synowiec próbuje ukazać w zarysie istotę i sens jej wypowiedzi. Wskazuje także na konieczność wszechstronnego spojrzenia na tekst oraz bogactwo wiedzy, jaką trzeba nieraz posiadać, aby odkryć myśl, jaką dany tekst wyraża. Ograniczenia i braki specjalistycznej wiedzy u przeciętnego czytelnika mogą i powinny być uzupełniane przez fachową literaturę (s. 55).

Prawda wypowiedziana z różną mocą to tytuł czwartego rozdziału (s. 57-64), który sugeruje istnienie różnorodności dotyczącej kategorii językowych w przypadku wypowiedzi. Nie wszystkie bowiem cechowała równa stanowczość. Autor wspomina poglądy zwolenników tzw. systemu cytatów domyślnych oraz ustosunkowanie się do nich Papieskiej Komisji Biblijnej. Okazuje się, że dosłowne traktowanie niektórych kategoriycznych stwierdzeń, tak Starego jak i Nowego Testamentu prowadziłyby do przypisania Słowu Bożemu treści, których nigdy nie miało zawierać. W przypadku interpretacji tego rodzaju wypowiedzi należy wziąć pod uwagę zarówno negację dialektyczną, jak i świadectwa tekstów paralelnych (s. 63).

Wychodząc od wskazań zawartych w *Dei Verbum*, rozdział piąty rozważa kwestię prawdy w odniesieniu do gatunków literackich (s. 65-72). Odwołuje się przy tym m.in. do przekazów ludowych z Księgi Sędziów. Z pełnym realizmem odnosi się do opowiadania zawartego w Księdze Jonasza, uzasadniając po krótkce jej przynależność do gatunku midraszu hagadycznego, przytaczając także wyniki badań archeologicznych przeprowadzanych w okolicach Niniwy. Na koniec zwraca uwagę na rolę, jaką odegrały badania porównawcze materiału biblijnego z literaturą starożytnych ludów Egiptu i Mezopotamii.

Przedostatni, szósty już, rozdział pt. *Prawda objawiona stopniowo* (s. 73-84), podejmuje zagadnienie progresywnego charakteru Objawienia. Autor posługuje się w tym miejscu przykładem przemian, jakim podlegało rozumienie i objaśnianie nauki o losie zmarłych. Podkreśla konieczność odróżniania płaszczyzny narratywnej i normatywnej w tekstach biblijnych. Porównuje starotestamentowy przekaz o Lameku z wypowiedzią Chrystusa w Mt 18, 21-22, obrazując w ten sposób rozwój świadomości moralnej. W zakończeniu tej części przypomina i apeluje o interpretację uwzględniającą treść i jedność orędzia Pisma Świętego (s. 84).

Tematykę rozdziału siódmego wyraża jego tytuł: *Zagadnienia w Biblii nie rozstrzygnięte* (s. 85-97). Chodzi tu o kwestie pozostawione bez odpowiedzi, a więc otwarte, mogące być przedmiotem dociekań ze strony nauk przyrodniczych, rozstrzygnięcia, których rozwiązań można szukać w oparciu o wyniki nowoczesnych badań naukowych. Nie należy szukać w Biblii rozstrzygnięć, których sami autorzy nie zamierzali podawać. „Zaniepokojenie ideą sześciu dni stworzenia, jakie czasami przeżywają ludzie wierzący, okazuje się zwykłym nieporozumieniem” (s. 92). Porównując teksty biblijne traktujące o stworzeniu świata, autor stwierdza, iż w przypadku pisarzy biblijnych czymś naturalnym było wyrażanie tej samej kwestii często w sposób diametralnie odmienny. Nie zaprzeczało to bynajmniej istnieniu jednej zbawczej prawdy orędzia biblijnego.

Ostatnia, narracyjna, część książki to *Zakończenie* (s. 93-97), w którym autor w kilkunastu zdaniach zbiera najbardziej istotne treści, jakie zawarł w swej pracy. Cennym uzupełnieniem całości są zamieszczone na ostatnich stronach rysunki, obrazujące starotestamentowe oraz egipskie wyobrażenie świata. Ponadto znajduje się tam szczegółowy indeks analityczny (s. 101-109).

Ks. J. Synowiec nie poruszył w tej publikacji wszystkich trudności dotyczących zagadnienia prawdy w Piśmie Świętym. Po pierwsze, trudne lub wręcz niemożliwe jest podjęcie tej problematyki w ramach jednej książki, po drugie, nie wymaga tego jej charakter. Podał on natomiast pewien zarys zasad w podejściu do tego zagadnienia oraz poparł je przykładami, które uznał za najbardziej wymowne, wykazując przy tym duży zmysł syntezy.

Praca ta z pewnością okaże się pożyteczna dla bardzo szerokiego grona odbiorców: studentów teologii, duszpasterzy, katechetów i wszystkich tych, którzy, jak pisze sam autor, „przy czytaniu Biblii pragną uniknąć niepotrzebnych nieporozumień i rozczarowań, (...) chcą odkrywać zawartą w niej mądrość i nie gorzyć się treściami, które odzwierciedlają niedoskonałą lub błędną świadomość przyrodniczą, historyczną, a niejednokrotnie nawet religijno-moralną” (s. 20-21). Czytelnik, który po tej lekturze odczuje niedosyt, może skierować się ku bardziej szczegółowym i specjalistycznym opracowaniom. Drogowskazem dla niego jest obfita bibliografia, zawarta w 122 przypisach, z których większość sugeruje dalszą lekturę. Autor sięgnął zarówno po pozycje dziewiętnastowieczne jak i najnowsze, opracowania literatury rodzimej, jak i szeroko pojętej literatury obcojęzycznej.

Książkę czyta się z przyjemnością. Jest to w dużej mierze zasługa klarownego stylu wypowiedzi autora. Zdania są zwarte i jasne, a specjalistyczna terminologia wyjaśniona. Należy też zauważyć, że od strony edytorskiej jest widoczna duża staranność w układzie graficznym. Publikacja przeszła dość staranną korektę drukarską. Poza usunięciem kilku drobnych błędów literowych nie wymaga poprawek. Pełny tytuł jednej z publikacji powinien brzmieć: *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament* (s. 9).

Podjęty temat jest aktualny i uzasadniony, a sama publikacja przykładem tego, że autor traktuje swoją działalność naukową w służbie człowiekowi i Kościołowi. Czytelnika, który zetknął się z poruszonym tu problemem, skłania do refleksji. W przypadku trudności związanych z odkrywaniem przekazu Pisma Świętego przypomina o potrzebie zachowania cierpliwości i wiary, a niekiedy oprócz pytania o jego bezbłądność i prawdę postawienia sobie też pytania o słuszność własnego pojmowania istoty i charakteru Słowa Bożego. Niejednokrotnie bowiem domniemany błąd tekstu biblijnego jest w gruncie rzeczy błędem interpretującego go człowieka. Zgodnie z przytoczoną wypowiedzią św. Augustyna: „To nie sens «Pisma» przeciwstawia się prawdzie, ale sens, jaki on chciał mu nadać” (s. 95). Dotarcie do prawdy wymaga często wielkiego i długotrwałego wysiłku.

Teresa Skóra, Warszawa

Ks. Janusz LEMAŃSKI, *Pięcioksiąg dzisiaj*, Kielce 2002, Instytut Teologii Biblijnej VERBUM, Studia Biblica 4, ss. 325.

Książka ks. J. Lemańskiego jest czwartą z kolei pozycją wydaną w ramach serii Studia Biblica przez Instytut Teologii Biblijnej VERBUM w Kielcach. Książ-